

УДК 004.8:7.01]:316.77

DOI: 10.31866/2617-796X.8.2.2025.347873

Ігор Парфенюк,*кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри**інформаційної діяльності та зв'язків з громадськістю,**Київський національний університет**культури і мистецтва,**Київ, Україна**parfeniuk10@gmail.com**<https://orcid.org/0000-0001-6203-2356>*

КОМУНІКАЦІЙНІ ВИМІРИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МИСТЕЦТВІ: ВІД ІНСТРУМЕНТУ ДО СПІВАВТОРА

У статті розглянуто роль штучного інтелекту (ШІ) в сучасному мистецтві крізь призму соціальних комунікацій, творчості й етики.

Мета статті – з'ясувати, як студенти творчих спеціальностей бачать ШІ: як інструмент, як засіб комунікації чи, можливо, як потенційного співавтора, а також проаналізувати вплив ШІ на творчий процес, академічну доброчесність та усвідомлення етичних і правових аспектів його використання.

Методи дослідження. У роботі поєднано теоретичний аналіз сучасної наукової літератури з емпіричним дослідженням – онлайн-опитуванням серед здобувачів мистецьких напрямів. Анкетування охопило 203 респонденти з різних спеціальностей: В2 «Дизайн», В5 «Музичне мистецтво», В6 «Перформативні мистецтва» (спеціалізації: хореографічне мистецтво і сценічне мистецтво), що дало змогу виявити міждисциплінарні відмінності у сприйнятті ШІ. Результати, зокрема, аналізували за допомогою шкали Лайкерта, що дозволило оцінити ставлення студентів до різних аспектів використання ШІ у творчості та навчанні.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні специфіки молодіжного сприйняття ШІ під час комунікацій і в мистецтві, а також відмінностей у ставленні до ШІ залежно від творчої спеціалізації. Уведено нове концептуальне розмежування ролі ШІ як функціонального та концептуального інструменту, на відміну від автономного творця, що розширює людську творчість. Уперше систематизовано ключові етичні дилеми та визначено спектр «етичної невизначеності» у студентському середовищі щодо використання ШІ.

Висновки. Більшість студентів творчих професій сприймають ШІ як ефективний інструмент, здатний покращити продуктивність і допомогти в генерації ідей, але не вважають його повноцінним творцем мистецького продукту. Етичні та юридичні аспекти сприймаються неоднозначно. Також виявлено розбіжності у ставленні до ШІ серед представників різних мистецьких напрямів, що зумовлено специфікою їхньої діяльності. Дослідження підкреслює потребу у введенні в освітній процес етичних та правових рекомендацій щодо застосування ШІ у творчій сфері.

Ключові слова: штучний інтелект; мистецтво; комунікаційні виміри; соціальні комунікації; креативність; академічна доброчесність; етика; авторство; творчий процес; мистецька освіта.

Вступ. Застосування штучного інтелекту (ШІ) у творчості невинно зростає, змінюючи методи художньої комунікації, концепцію авторства та саму сутність креативності. Алгоритмічні системи все частіше залучаються до творчого процесу: від генерації візуальних зображень до композиції музики, від написання текстів до створення інтерактивних мистецьких форм. Ця трансформація має не лише технічний, але й серйозний соціальний та комунікаційний вимір, адже змінюється структура взаємодії між творцем як суб'єктом комунікації, аудиторією як об'єктом комунікації (або другим суб'єктом у двосторонній моделі) та інформаційно-культурним продуктом. З огляду на це виникає важливе питання: чи лишається ШІ просто інструментом, чи вже є співтворцем, чи навіть самостійним комунікатором?

Актуальність цього дослідження визначається необхідністю осмислення змін, що відбуваються у сфері соціальних комунікацій під впливом інтеграції ШІ у творчість. Особливо важливо в цьому контексті дослідити погляди творчої молоді – тих, хто вже сьогодні взаємодіє з інтелектуальними технологіями в освіті та мистецькій практиці, а в найближчому майбутньому формуватиме нові комунікативні парадигми в суспільстві. Від того, як майбутні фахівці креативних індустрій розуміють ШІ, залежить модель співіснування людини й алгоритму в галузі творчої комунікації.

Наукові праці, присвячені впливу штучного інтелекту (ШІ) на сучасне мистецтво та соціум, окреслюють як перспективні шляхи для творчості й нововведень, так і низку питань етичного, юридичного та суспільного характеру. Дослідники, серед яких В. Волинець (2023) та А. Чібалашвілі (2021), вказують на потенціал ШІ як засобу розширення мистецьких практик і переосмислення ролі творця, тоді як Т. Пода (2023) наголошує на проблемах етики та викликах використання ШІ в сучасному мистецтві. Н. Зозуля, А. Трегуб й І. Телелим (2025) звертають увагу на трансформацію соціальних комунікацій під впливом ШІ, що охоплює автоматизацію, персоналізацію і аналіз інформації в реальному часі. У галузі освіти Г. Аміні (Amini, 2025) та Дж. Гатсон і П. Котронео (Hutson and Cotroneo, 2023) розглядають роль генеративного ШІ як інструменту розвитку креативного мислення, водночас підкреслюючи необхідність формування критичного ставлення до застосування таких технологій.

Усі названі науковці вказують на потребу глибшого розуміння взаємодії між людиною та алгоритмами в мистецькому й освітньому середовищах. Проте, незважаючи на названі дослідження, низка важливих питань залишається маловивченою.

Метою цієї статті є дослідження того, як здобувачі творчих спеціальностей уявляють роль ШІ в мистецтві: чи бачать вони його інструментом комунікації, засобом для творчості або потенційним співавтором. Окрім того, варто визначити головні соціальні й етичні аспекти, що формують ці уявлення.

Відповідно до окресленої мети сформульовано такі завдання: 1) розглянути важливі теоретичні підходи щодо комунікаційних вимірів використання штучного інтелекту у творчому процесі; 2) провести опитування та проаналізувати погляди здобувачів освіти творчих напрямів про їх бачення ролі ШІ в мистецтві як інструменту, засобу комунікації або потенційного співавтора; 3) визначити, як ШІ впливає на креативність, незалежність думок, продуктивність та дотримання академічної етики студентів під час навчання; 4) оцінити, наскільки молодь розуміє етичні та юридичні аспекти використання ШІ у творчій діяльності; 5) установити,

як відрізняється залежно від мистецької спеціалізації здобувачів сприйняття ролі штучного інтелекту у творчості.

Методологія дослідження передбачала розгляд наукової літератури й аналіз на основі емпіричних даних, зібраних за допомогою онлайн-опитування. Анкета містила як закриті, так і відкриті питання. Це дало змогу кількісно визначити основні оцінки й тенденції, а також якісно проаналізувати мотиваційні чинники, застороги та етичні аспекти, які викликають хвилювання у респондентів. У процесі опитування використано метод психометричної шкали Лайкерта, де 1 бал відповідає позиції «зовсім не погоджуюсь», а 5 балів – позиції «цілком згоден». Окрему увагу приділено аналізу впливу штучного інтелекту на такі аспекти, як креативність, самостійна робота, етичність використання ШІ й авторське право. Дані узагальнено з урахуванням спеціалізацій студентів для виявлення можливих розбіжностей сприйняття.

Результати дослідження. Соціальні комунікації – це процес обміну сигналами, інформацією, ідеями, емоціями та переконаннями, що відбувається між людьми та їх об'єднаннями з метою взаєморозуміння і соціальної взаємодії. Вони охоплюють широкий спектр діяльності, від усного спілкування до цифрових медіа, що відіграють визначальну роль у формуванні громадської думки, передачі культурних цінностей, у процесах соціалізації тощо.

З появою і розвитком штучного інтелекту соціальні комунікації зазнають фундаментальних змін. Ключові сфери застосування ШІ в цій галузі охоплюють автоматизацію комунікацій (за допомогою чатботів, голосових асистентів, систем обробки природної мови), адаптацію контенту до індивідуальних потреб (у соціальних мережах, рекламних кампаніях, засобах масової інформації) та аналіз великих даних в реальному часі. Алгоритми ШІ забезпечують можливість формування цільових повідомлень, прогнозування дій споживачів, виявлення недостовірної інформації та відстеження емоційних настроїв громадських обговорень (Зозуля, Трегуб та Телелим, 2025, с.142).

Упровадження штучного інтелекту в соціальних комунікаціях демонструє його здатність бути не тільки засобом оперативного поширення інформації, а й фактором, що формує глибинні культурні цінності та моральні принципи суспільства. Особливо чітко ця взаємодія проявляється у сфері мистецтва, де актуалізується питання симбіозу технологій та людської творчості. Мистецтво є важливим засобом соціальних комунікацій. За допомогою візуальних образів, музики, театру, кіно та літератури мистецтво може викликати емоції, заохочувати до діалогу, формувати ідентичність тощо. Саме тому впровадження ШІ в мистецтві викликає не лише технологічний інтерес, а й численні етичні, естетичні та філософські питання щодо сутності й природи творчості, а також авторства створених робіт.

Продукти творчості за допомогою ШІ спричиняють низку дилем, що потребують міжгалузевої дискусії за участі представників технологічної спільноти, мистецької сфери, фахівців з етики та політичних діячів. Розробка етичних засад, забезпечення прозорості та впровадження моделей співпраці може відкрити шлях до більш відповідального включення штучного інтелекту в мистецьку практику, зберігаючи цінність людського творчого імпульсу, водночас розкриваючи потенціал технологій (Пода, 2023, с.51).

Як зазначає В. Волинець (2023, с.28), мистецтво, що створюється за допомогою штучного інтелекту, стрімко набирає обертів, дивуючи рекордними продажами на аукціонах та викликаючи гарячі суперечки у мистецьких колах щодо сутності творчості. Хоча саме людина залишається джерелом ідей, генеруючи концепції, втілення цих задумів через ШІ може суттєво збільшити цінність і твору, і початкового задуму. Наразі художник та штучний інтелект – це співтворці у мистецькому процесі, які взаємно доповнюють один одного. Еволюція штучного інтелекту та його інтеграція в мистецтво відкриває нові горизонти для творців контенту й розширення аудиторії. Водночас цей процес провокує численні питання, зокрема про здатність штучного інтелекту до творчого мислення, можливість створення мистецтва без втручання людини, а також питання авторського права.

У сучасному мистецтві та медіа штучний інтелект системно виходить за межі звичайного інструменту. Це зумовлює його сприйняття як активного суб'єкта або співавтора у творчості. Така зміна зумовила розробку кількох важливих теоретичних підходів, які мають на меті осмислити місце та роль ШІ у цих динамічних процесах.

Т. Пода (2023, с.42) у статті «Проблеми етики та виклики, пов'язані із застосуванням технологій штучного інтелекту в сучасному мистецтві» розглядає два основні підходи: 1) ШІ є інструментом; 2) ШІ є співтворцем. Прихильники першого підходу підкреслюють, що технології штучного інтелекту розширюють фантазію людини, діючи як каталізатори чи підсилювачі творчості. Вони вважають, що ШІ розширює горизонти митців, надаючи їм нові інструменти та можливості, що покращують їхні здібності, спрощують рутинні операції та розширюють сферу творчості. ШІ може генерувати ідеї, вдосконалювати композиції або навіть виконувати монотонні завдання, дозволяючи митцеві зосереджуватися на концептуальному плануванні та самовираженні. Водночас прихильники другого підходу наголошують на необхідності визнання самостійності та творчої активності алгоритмів ШІ. Вони переконані, що системи штучного інтелекту, які навчаються на гігантських наборах даних, здатні генерувати оригінальний контент та демонструвати форму творчості, яка відрізняється від людського сприйняття. Ці системи можуть самостійно творити мистецтво, використовуючи вивчені шаблони та породжуючи нові результати, ставлячи під сумнів усталені уявлення про авторство та художню творчість.

Заразом активне залучення ШІ до художнього процесу порушує й більш глибокі філософські й естетичні питання: чи можна вважати результати генеративної діяльності ШІ «справжнім мистецтвом», та наскільки в таких творах присутній творчий акт у традиційному розумінні.

Дж. Гатсон та П. Котронео (Hutson and Cotroneo, 2023, p.3) розрізняють три критерії, які повинен забезпечувати творець, щоб вважатися автором із творчою автономією: здатність самостійно оцінювати результати без зовнішнього впливу, змінювати стандарти без явних вказівок і уникати випадковості. Тому для того щоб ШІ перейшов від ролі здібного учня до творця, він має вміти як самостійно застосовувати стандарти, так і змінювати їх. Цей феномен має назву «творча автономія» і означає свободу системи діяти незалежно від намірів її програміста чи оператора. Оскільки творчість потребує зовнішнього визнання, ШІ не можна розглядати як творця самого по собі. У кожній галузі саме експерти повинні оці-

нювати, чи продукт можна визнати «творчим», оскільки ШІ на сьогодні не може усвідомлено займатися творчістю.

Тож у цьому дослідженні штучний інтелект не розглянуто в ролі творця, а скоріше визначено засобом, що розширює горизонти для творчої особистості. ШІ позбавлений свідомості, задуму чи естетичного чуття, які є основою повноцінного творення мистецтва в традиційному його вигляді. Проте він здатний демонструвати високу ефективність, допомагаючи генерувати ідеї, візуалізувати задуми чи технічне втілення концепцій.

Як зазначає А. Чібалашвілі (2021, с.47), штучний інтелект допомагає аналізувати й опрацьовувати недоступну раніше інформацію. Крім того, він стимулює формування методів модифікації та переосмислення отриманих даних, утілюючи їх у новаторських мистецьких проєктах. Це дає підстави переглянути звичні уявлення щодо творчого процесу та механізмів сприйняття мистецьких творів.

Штучний інтелект змінює мистецтво, пропонуючи нові способи вираження творчості. Завдяки ШІ митці й здобувачі освіти творчих професій, отримують можливість створювати складні композиції, експериментувати з широкою палітрою стилів і легко змінювати візуальні структури. Такі інструменти автоматизують певні етапи художньої діяльності, зменшуючи технічні труднощі, що донедавна були перешкодою для вільних творчих пошуків. Крім цього, платформи, що використовують штучний інтелект, можуть розпізнавати напрями в мистецтві та розуміти естетику, швидко надавати рекомендації користувачам, як покращити їхнє власне бачення. Автоматизуючи прості речі, такі як корекція кольору, зміна стилю чи компоновання, ШІ звільняє митців від рутинної роботи, даючи їм можливість зосередитися на концептуальній глибині та розбудові ідеї, покращуючи загальну якість творчого результату (Amini, 2025, p.117).

Відповідно до мети та завдань нашого дослідження проведено опитування серед здобувачів першого курсу мистецьких спеціальностей Київського національного університету культури і мистецтв щодо використання інструментів штучного інтелекту. Усього було анкетовано 203 респонденти: 56 студентів факультету дизайну і реклами (спеціальність В2 «Дизайн»), 46 здобувачів факультету музичного мистецтва (спеціальність В5 «Музичне мистецтво»), 48 першокурсників факультету хореографічного мистецтва (спеціальність В6 «Перформативні мистецтва») і 53 студенти факультету театру, кіно та естради (спеціальність В6 «Перформативні мистецтва», спеціалізація – сценічне мистецтво). У дослідження цілеспрямовано включено представників різних творчих спеціальностей, що дало можливість порівняти між ними специфіку застосування ШІ. Середній вік опитуваних – приблизно 18,4 р.

Спершу респондентам поставили запитання щодо їх обізнаності з інструментами штучного інтелекту, 100 % опитаних відповіли ствердно. Далі здобувачам було запропоновано висловити свою думку щодо впливу ШІ на їхню творчість, продуктивність та освітній процес, обравши оцінку за шкалою від 1 – «зовсім не погоджуюсь» до 5 – «цілком згоден». Загалом результати є однорідними: хоча студенти визнають практичну цінність штучного інтелекту, їх оцінка його внеску у власну креативність є стриманою, а також присутні певні побоювання щодо можливих негативних наслідків.

Основні твердження та узагальнений розподіл відповідей подано нижче:

1. *Використання ШІ допомагає мені створювати нові ідеї для творчих проєктів.* Більш ніж половина респондентів з цим згодна (приблизно 52 % поставили 4 або 5 балів), лише 20 % не поділяють цю думку. Середній бал – 3,4 з 5. Отже, значна частина здобувачів визнає, що інструменти ШІ стимулюють генерацію нових ідей та пошук рішень у творчому процесі.

2. *ШІ покращує мою ефективність під час виконання творчих завдань.* 39 % респондентів згодні, водночас 29 % не згодні, решта утрималися. Середня оцінка – 3,15. Це показує, що не всі студенти відчують зростання продуктивності саме в креативних завданнях. Можливо, частині з них ШІ мало допомагає під час творчої роботи або навіть відволікає.

3. *Завдяки ШІ я можу швидше виконувати завдання в навчанні.* Щодо цього критерію продемонстровано максимальну збіжність відповідей: 72 % опитаних повністю або частково згодні, тільки 10 % не згодні з твердженням. Середня оцінка – 4,0, найвища серед усіх тверджень. Відтак студенти високо цінують здатність ШІ заощаджувати час і прискорювати виконання навчальних завдань.

4. *Використання ШІ сприяє підвищенню моєї креативності.* Приблизно 36 % опитаних погоджуються, 34 % не згодні, інші нейтральні (30 %). Середня оцінка – 3,06. Отже, половина студентів не відчуває прямого росту власної креативності завдяки інструментам ШІ, хоча інша половина помічає певний позитивний ефект. Це вказує на суттєві індивідуальні відмінності в сприйнятті ШІ: частина здобувачів розглядає його як джерело натхнення, тоді як інша частина – як засіб для автоматизації рутинних операцій.

5. *Я вважаю, що використання ШІ в навчанні може негативно впливати на мою самостійність.* Тільки 31,5 % респондентів згодні, а близько 40 % не згодні з цим твердженням (інші нейтральні). Середня оцінка – 2,86. Отже, більшість студентів не вважає, що через ШІ вони втратять навички самостійної роботи або впевнені у своїй незалежності від підказок ШІ, або просто не стикаються із ситуаціями, де ШІ їх дезорієнтує.

6. *Використання ШІ може спричинити проблеми з авторським правом на мої роботи.* 40 % опитаних погоджуються, 28 % не згодні, решта – нейтральні (близько 32 %). Середня оцінка – 3,19. Близько третини опитаних явно усвідомлюють ризики плагіату, пов'язані з ШІ, тоді як інші або не стикалися з цим, або поки не визначилися з позицією.

7. *Я відчуваю тривогу через можливий негативний вплив ШІ на творчу професію.* Лише 34,5 % здобувачів згодні з таким твердженням, водночас близько 48 % не відчувають тривоги (решта 17 % нейтральні). Середня оцінка – 2,78, найнижча серед усіх. Це означає, що майже половина студентів не має серйозних побоювань щодо свого майбутнього через ШІ. Однак третина все ж таки відчуває певне занепокоєння. Про ці настрої більш детально свідчать нижченаведені відкриті відповіді щодо ризиків та витіснення творчості.

Підсумовуючи, можна зазначити, що здобувачі позитивно оцінили практичну користь штучного інтелекту, зокрема щодо прискорення виконання завдань, а також визначили його як помічника у формуванні ідей. Більшість опитаних не схильна вважати свою креативність залежною від ШІ. Сприйняття інструментів є поля-

ризованим: для однієї групи їх використання має очевидну користь, для іншої – не має жодного впливу. Побоювання втрати самостійності невисокі, натомість питання авторських прав викликають у значній кількості студентів занепокоєння. Отже, респонденти сприймають ШІ скоріше як корисний інструмент для рутинних та навчальних потреб, але обережно ставляться до його застосування у творчості.

Привертають увагу відповіді здобувачів освіти щодо питання етики застосування ШІ. «Чи вважаєте ви використання ШІ у творчості етичним?» – на це запитання більшість студентів не запропонувала однозначної відповіді, погоджуючись із позицією «залежить від контексту». Зокрема, 80 % опитаних розглядають етичність використання ШІ як умовну, що залежить від обставин та способів його застосування. Тільки близько 9 % відповіли ствердно, що це етично, і приблизно стільки ж (близько 10 %) – що ні. Отже, переважає позиція, що неможливо однозначно кваліфікувати вплив ШІ на творчість як виключно позитивний чи негативний, оскільки вирішальну роль відіграє контекст його застосування. Окремі студенти у коментарях додавали, що ключовим є «ступінь участі людини у творчому процесі» або ж кінцева мета використання ШІ.

Питання авторства робіт, створених за допомогою штучного інтелекту, розглянуто через три основні позиції, а розподіл відповідей відображено на рисунку 1:

Чи мають вважати авторськими роботи, створені за допомогою ШІ?

203 відповіді

Рис. 1. Авторство робіт, що створені за допомогою ШІ

Переважає більшість опитаних вважає, що саме внесок людини визначає, чи можливо її вважати автором роботи, яка створена за допомогою інструментів штучного інтелекту. Четверть здобувачів дотримується чіткої позиції, що створене ШІ не може належати людині як автору. Ці респонденти, вірогідно, бачать у таких роботах продукт алгоритму, а не прояв особистої творчості. Меншість тих, хто відповідав, переконана, що ініціатор творчого процесу зі ШІ у будь-якому разі заслуговує на авторство, адже саме він задав концепцію та керував інструментом.

Цікаво, що здобувачі з різних спеціальностей показали розбіжності у поглядах щодо авторства робіт, створених за допомогою ШІ. Наприклад, серед майбутніх дизайнерів майже половина (43 %) впевнена, що продукти творчості людини, яка використала штучний інтелект, не можуть бути авторськими. Водночас серед здобувачів-хореографів так вважає близько 10 % опитаних. Цікаво, що на факультеті театру, кіно та естради більше тих, хто готовий визнати авторство за ШІ (15 % від-

повіли «так», порівняно з 4 % у хореографів). Це може бути пов'язано з різницею в специфіці їхньої діяльності: здобувачі спеціальності В2 «Дизайн» більше переймаються можливістю плагіату стилів, тому відхиляють авторство ШІ. А студенти спеціальності В6 «Перформативні мистецтва» (спеціалізації: хореографічне мистецтво та сценічне мистецтво), де ШІ поки що менш здатний замінити живого виконавця, більш схильні до визнання авторства, сприймаючи штучний інтелект як інструмент режисера чи хореографа-постановника.

Відповіді щодо запитання чесності використання ШІ в навчанні щодо одногрупників відображено на рисунку 2.

Чи вважаєте ви використання ШІ у навчанні чесним щодо інших студентів?

203 відповіді

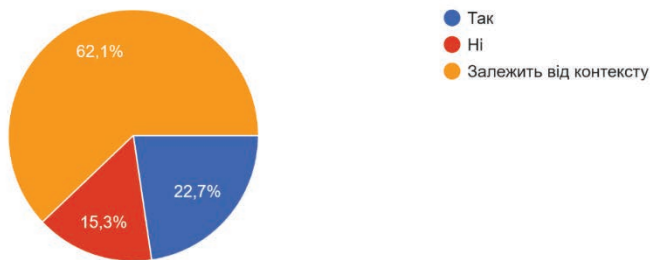

Рис. 2. Чесність використання ШІ щодо одногрупників

У відповідях на це запитання також вирішальним фактором є контекст, що підтвердили 62 % респондентів. Близько 23 % вважають використання ШІ чесним (тобто не дає несправедливої переваги), а 15 % – нечесним (розглядають як форму шахрайства). Отже, попри поляризацію думок, переважає позиція про те, що чесність застосування ШІ залежить від способу та мети його використання. Цікаво, що студенти музичного мистецтва частіше обирали відповідь «так, чесно» (приблизно 33 %), а здобувачі-дизайнери частіше відмічали «ні, нечесно» (27 %).

Потенційна втрата індивідуального стилю митця внаслідок використання ШІ викликає помірне занепокоєння. Близько 40 % опитаних погоджуються з тим, що використання ШІ може призвести до втрати унікального стилю, ще близько 40 % вагаються (нейтральні), і лише 20 % категорично відкидають таку можливість. Тобто більшість респондентів не має чітко визначеної позиції, проте схиляється до думки, що є ризик уніфікації творчості під впливом алгоритмів. Середній бал згоди становить 3,34 з 5. Цей результат корелює з відповідями на відкрите запитання про ризики: чимало студентів самостійно згадували про «втрату індивідуальності» як можливий недолік ШІ.

Юридична регламентація ролі ШІ в мистецтві й освіті наразі залишається дискусійною для значної кількості студентів. Лише 19 % переконані в потребі законодавчого контролю ШІ, натомість 34 % проти, а найбільша частина – 47 % – не має чіткої відповіді або ж неозвізня щодо питання. Серед тих, хто має сформовану позицію, більше таких, які проти регулювання. У вербальних коментарях зустрічаються побоювання щодо зайвих обмежень, з одного боку, а з іншого – згадки

про необхідність правового регулювання з метою забезпечення від потенційного зловживання. Отже, питання правового нагляду за ШІ залишається відкритим для студентства та не демонструє чіткої визначеності у поглядах.

Останнє питання дослідження було ключовим: «Чи вважаєте ви, що ШІ може витіснити людську творчість у мистецтві? Поясніть свою думку». Відповіді здобувачів показали різноманітність поглядів – від рішучого «ні, ніколи» до «так, і вже незабаром». Переважна більшість респондентів схиляється до переконання, що людина збереже основну роль у мистецтві, однак значна частка опитаних висловлює застереження щодо таких перспектив. Орієнтовний розподіл відповідей має такий вигляд:

1. Переважна більшість студентів (приблизно 45–50 %) переконана, що ШІ не зможе повністю замінити людську творчість. Їхні аргументи зосереджені на унікальності людини: мовляв, у робота немає душі, емоцій, життєвого досвіду, тож людське мистецтво – неповторне.

2. Помітна частина респондентів (близько 40 %) дотримується позиції часткового погодження. Вони не кажуть однозначне «так» чи «ні», а відповідають у стилі «можливо, частково», «не зараз, але з розвитком технологій – може стати можливим», «залежить від сфери мистецтва» тощо.

3. Лише незначна частка респондентів (10–15 %) має однозначну позицію, що так, ШІ зможе витіснити творчість людей. Аналіз їхніх відповідей вказує на поєднання технологічного оптимізму та скептицизму щодо майбутнього людини.

Отже, загальний настрій здобувачів – стриманий оптимізм щодо співіснування зі ШІ. Чимало відповідей містять переконання, що «ШІ вплине, але не замінить», «люди продовжуватимуть творити, щоб відчувати у цьому світі щось справжнє». Тобто вони очікують, що роль ШІ буде допоміжною та підконтрольною митцям. Водночас, кожен третій-четвертий студент допускає часткову або повну заміну людської творчості, особливо розмірковуючи про віддалене майбутнє.

Цікаво, що ступінь остраху перед витісненням людини з провідної позиції у творчому процесі варіюється залежно від спеціальності. Наприклад, студенти спеціальності В2 «Дизайн», де ШІ вже може генерувати зображення, найчастіше писали розгорнуті обґрунтування про незамінність людського творчого імпульсу – вони відчують конкуренцію і, отже, активно захищають пріоритет людини. Студенти спеціальності В6 «Перформативні мистецтва» часто наголошували на важливості живої присутності на сцені – тут вони майже одностайні, що акторів і танцівників ШІ не витіснить (скоріше вони використають його для спецефектів чи музики). Здобувачі спеціальності В5 «Музичне мистецтво» усвідомлюють, що ШІ вже може писати музику, але підкреслюють «душу музики», мовляв, технічно згенерувати можна, а от зворушити – ні. Ці нюанси варті глибшого аналізу, проте загалом за вибіркою можна зробити висновок, що більшість студентів першого курсу мистецьких спеціальностей вірять, що людина збереже провідну роль у мистецтві, а ШІ стане інструментом або помічником. Однак значна меншість демонструє застереження, припускаючи, що зі зростанням можливостей ШІ людська творчість може бути частково заміщена або потребуватиме суттєвої адаптації до нових реалій.

Етична та правова невизначеність – помітна риса цього опитування. Домінування відповіді «залежить від контексту» щодо питання про етику, чесність та авторство показує, що студенти поки не мають чітких правил або норм щодо цих

нових аспектів. Вони вагаються та вирішують ситуативно. Це спонукає до розроблення в закладах освіти етичних кодексів і стандартів, які можуть базуватися на документах міжнародних організацій, таких як Рекомендації ЮНЕСКО з етики ШІ (UNESCO, 2021), Рамковій моделі компетентностей студентів у сфері штучного інтелекту (Miao, Shiohira and Lao, 2024), або МОН України, зокрема на Рекомендаціях щодо відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах вищої освіти (Міністерство освіти і науки України, 2025).

У процесі опитування виявлено, що частина молоді хвилюється, чи є чесним щодо інших виконання навчальних завдань за допомогою ШІ, тобто питання академічної доброчесності є теж актуальним. Це нові виклики, і дані дослідження показують, що студенти самі бажають мати зрозумілі правила (47 % не змогли відповісти, чи потрібен закон про ШІ, тобто їм бракує інформації).

Побоювання щодо потенційного витіснення людської творчості ШІ ще не набуло характеру загальної тенденції, проте залишається актуальним предметом рефлексії серед студентів. Цікаво, що, хоча об'єктивно ШІ розвивається швидко, молодь все ж таки схильна вірити в стійкість людського фактора в мистецтві. Можливо, це пов'язано з їхнім особистим вибором: вони вступили на творчі спеціальності, отже, вірять у значення цієї діяльності. Тому їм психологічно важливо вважати, що їхня майбутня професія має унікальну цінність, яка не зникне через алгоритм. З цього можна зробити практичний висновок для викладачів: варто зміцнювати впевненість здобувачів у їхньому творчому Я.

Утім ігнорувати страхи теж не можна – ті 10 % дуже тривожних відповідей (на кшталт «роботи знищать наше мистецтво») свідчать про необхідність відверто обговорювати такі питання.

Загалом результати дослідження позитивні: молоді митці не відчують екзистенційної загрози від ШІ, а прагнуть навчитися ефективно співпрацювати з ним. Їхні побоювання можна зняти або пом'якшити через просвітницьку роботу та відкриту дискусію. Головне – зберегти той творчий імпульс та унікальний стиль, про які вони так часто згадували як про незамінні. Як показало опитування, здобувачі вже навчилися використовувати для рутини ШІ; наступне завдання – навчитися застосовувати його так, щоб збагатити власну творчість, не розчинивши її. Це новий виклик для мистецької освіти XXI століття, і наші респонденти демонструють готовність його прийняти.

Висновки. Вивчення наукових праць щодо ролі ШІ в соціальній комунікації та в мистецькому процесі дало можливість виокремити такі основні теоретичні підходи: 1) штучний інтелект як інструмент; 2) як співавтор; 3) автономний суб'єкт комунікації. У цій статті наголошено на тому, що ШІ не може бути визнаний суб'єктом творчості у філософсько-естетичному розумінні, але є каталізатором креативності, стимулятором генерації ідей та адаптивним засобом у комунікаційних процесах. Опитування серед здобувачів творчих спеціальностей показало, що молодь переважно сприймає ШІ як корисний інструмент для генерування ідей та допомоги в освітньому процесі. Також студенти переважно не розглядають його як повноправного автора чи рівноцінного співтворця – людський фактор залишається визначальним під час творчості. Хоча більшість здобувачів визнають, що ШІ може стимулювати створення ідей, тільки частина вважає, що він дійсно підвищує їхню креативність. Побоювання щодо втра-

ти самостійності невеликі, але питання академічної доброчесності, зокрема щодо авторства і чесності у виконанні завдань, викликали певні занепокоєння. Більшість опитаних визнають, що етичність і чесність використання ШІ залежить від контексту. Значна частина респондентів вважає, що потреба у правовому регулюванні поки що не очевидна. Це вказує на низький рівень обізнаності з юридичними наслідками та на відсутність необхідної освітньої підготовки. Наявні відмінності в розумінні ролі ШІ між спеціальностями. Скажімо, здобувачі спеціальності В2 «Дизайн» схильні розглядати ШІ як конкурента, тоді як студенти спеціальності В6 «Перформативні мистецтва» сприймають його як технічного помічника, нездатного замінити живу присутність виконавця. Це підтверджує залежність ставлення до ШІ від специфіки мистецької діяльності. За результатами дослідження можна дійти загального висновку: сучасна творча молодь готова до взаємодії зі ШІ, визнаючи його функціональну доцільність, але прагне зберегти людську унікальність, авторство й етичні орієнтири. Це потребує подальшої розробки етичних стандартів, правової грамотності та педагогічної підтримки у сфері мистецької освіти щодо використання ШІ.

СПИСОК ПОСИЛАНЬ

- Волинець, В., 2023. Вплив штучного інтелекту на сучасне мистецтво: можливості та виклики. *Цифрова платформа: інформаційні технології в соціокультурній сфері*, [e-journal] 6 (1), с.21-31. <https://doi.org/10.31866/2617-796X.6.1.2023.283933>
- Зозуля, Н.Ю., Трегуб, А.М. та Телелим, І.В., 2025. Роль штучного інтелекту у розвитку соціальних комунікацій: виклики та перспективи. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, [e-journal] 36 (1, ч.2), с.141-145. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.1.2/23>
- Міністерство освіти і науки України, 2025. *Рекомендації щодо відповідального впровадження та використання технологій штучного інтелекту в закладах вищої освіти*, [online] квітень. Доступно: <<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2025/04/24/shi-v-zakladakh-vyshchoi-osvity-24-04-2025.pdf>> [Дата звернення 20 червня 2025].
- Пода, Т., 2023. Проблеми етики та виклики, пов'язані із застосуванням технологій штучного інтелекту в сучасному мистецтві. *Сучасне мистецтво*, [e-journal] 19, с.39-54. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.19.2023.294893>
- Чібалашвілі, А., 2021. Штучний інтелект у мистецьких практиках. *Сучасне мистецтво*, [e-journal] 17, с.41-50. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.17.2021.248425>
- Amini, H., 2025. AI in Art Education: Innovation, Ethics, and the Future of Creativity. *Art and Design Review*, [e-journal] 13, pp.115-129. <https://doi.org/10.4236/adr.2025.132008>
- Hutson, J. and Cotroneo, P., 2023. Generative AI tools in art education: Exploring prompt engineering and iterative processes for enhanced creativity. *Metaverse*, [e-journal] 4 (1), pp.1-14. <https://doi.org/10.54517/m.v4i1.2164>
- Miao, F., Shiohira, K. and Lao, N., 2024. *AI competency framework for students*. [online] Paris: UNESCO. Available at: <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000391105>> [Accessed 20 June 2025].

UNESCO, 2021. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. *UNESCO Digital Library*. [online] Available at: <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380455>> [Accessed 20 June 2025].

REFERENCES

- Amini, H., 2025. AI in Art Education: Innovation, Ethics, and the Future of Creativity. *Art and Design Review*, [e-journal] 13, pp.115-129. <https://doi.org/10.4236/adr.2025.132008>
- Chibalashvili, A., 2021. Shtuchnyi intelekt u mystetskykh praktykakh [Artificial intelligence in artistic practices]. *Contemporary art*, [e-journal] 17, pp.41-50. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.17.2021.248425>
- Hutson, J. and Cotroneo, P., 2023. Generative AI tools in art education: Exploring prompt engineering and iterative processes for enhanced creativity. *Metaverse*, [e-journal] 4 (1), pp.1-14. <https://doi.org/10.54517/m.v4i1.2164>
- Miao, F., Shiohira, K. and Lao, N., 2024. *AI competency framework for students*. [online] Paris: UNESCO. Available at: <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000391105>> [Accessed 20 June 2025].
- Ministry of Education and Science of Ukraine, 2025. *Rekomendatsii shchodo vidpovidalnoho vprovadzhennia ta vykorystannia tekhnolohii shtuchnoho intelektu v zakladakh vyshchoi osvity* [Recommendations on the responsible implementation and use of artificial intelligence technologies in higher education institutions], [online] April. Available at: <<https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2025/04/24/shi-v-zakladakh-vyshchoi-osvity-24-04-2025.pdf>> [Accessed 20 June 2025].
- Poda, T., 2023. Problemy etyky ta vyklyky, poviazani iz zastosuvanniam tekhnolohii shtuchnoho intelektu v suchasnomu mystetstvi [Ethical Problems and Challenges Caused by Using Artificial Intelligence in Modern Art]. *Contemporary art*, [e-journal] 19, pp.39-54. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.19.2023.294893>
- UNESCO, 2021. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. *UNESCO Digital Library*. [online] Available at: <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000380455>> [Accessed 20 June 2025].
- Volynets, V., 2023. Vplyv shtuchnoho intelektu na suchasne mystetstvo: mozhyvosti ta vyklyky [The Impact of Artificial Intelligence on Contemporary Art: Opportunities and Challenges]. *Digital Platform: Information Technologies in Sociocultural Sphere*, [e-journal] 6 (1), pp.21-31. <https://doi.org/10.31866/2617-796X.6.1.2023.283933>
- Zozulia, N.Iu., Trehub, A.M. and Telelym, I.V., 2025. Rol shtuchnoho intelektu u rozvytku sotsialnykh komunikatsii: vyklyky ta perspektyvy [The role of artificial intelligence in the development of social communications: Challenges and prospects]. *Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Journalism*, [e-journal] 36 (1, ch.2), pp.141-145. <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.1.2/23>

UDC 004.8:7.01]:316.77

Ihor Parfeniuk,

*PhD in Social Communications, Associate Professor at
The Department of Information Activity and Public Relations,
Kyiv National University of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine
parfeniuk10@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-6203-2356>*

COMMUNICATION DIMENSIONS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN ART: FROM TOOL TO CO-AUTHOR

The article examines the role of artificial intelligence (AI) in contemporary art through the prism of social communications, creativity, and ethics.

The purpose of the article is to find out how students of creative specialities view AI: as a tool, a means of communication or, perhaps, a potential co-author, as well as to analyse the impact of AI on the creative process, academic integrity and awareness of the ethical and legal aspects of its use.

Research methods. The work combines theoretical analysis of contemporary scientific literature with empirical research – an online survey of art students. The survey covered 203 respondents from various specialities: B2 "Design", B5 "Musical Arts", B6 "Performing Arts" (specialisations: choreographic arts and performing arts), which made it possible to identify interdisciplinary differences in the perception of AI. The results were analysed using the Likert scale, which enabled the assessment of students' attitudes towards various aspects of AI use in creativity and learning.

The scientific novelty of the study lies in identifying the specifics of young people's perception of AI in communication and art, as well as differences in attitudes towards AI depending on creative specialisation. A new conceptual distinction has been introduced between the role of AI as a functional and conceptual tool, as opposed to an autonomous creator that expands human creativity. For the first time, key ethical dilemmas have been systematised, and a spectrum of "ethical uncertainty" in the student environment regarding the use of AI has been identified.

Conclusions. Most students in creative professions perceive AI as an effective tool capable of improving productivity and helping to generate ideas, but do not consider it a full-fledged creator of artistic products. Ethical and legal aspects are perceived ambiguously. Discrepancies in attitudes towards AI have also been identified among representatives of different artistic fields, which is due to the specific nature of their activities. The study emphasises the need to introduce ethical and legal recommendations on the use of AI in the creative sphere into the educational process.

Keywords: artificial intelligence; art; communication dimensions; social communications; creativity; academic integrity; ethics; authorship; creative process; art education.

Надійшла 05.09.2025

Прийнята 29.10.2025

Стаття була вперше опублікована онлайн 29.12.2025

This is an open access journal, and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0.